

การศึกษาวิเคราะห์นิติปรัชญาสำนักกฎหมายธรรมชาติในทัศนะ ของจอห์น ล็อก*

An Analytical Study of Natural Law Legal Philosophy in John Locke's Thought

วสันต์ ชูชัย, สุวิน ทองปั้น และจักรพรรณ วงศ์พรพวัน

Vason Choochai, Suwin Thongpan and Chakkapan Wongpornpavan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: wason.121956@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการของแนวคิดนิติปรัชญาสำนักกฎหมายธรรมชาติ 2) ศึกษาแนวคิดนิติปรัชญาในทัศนะของจอห์น ล็อก และ 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายธรรมชาติ สิทธิธรรมชาติ ความยินยอม และความชอบธรรมของอำนาจรัฐในทัศนะของล็อก เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ใช้ Second Treatise of Government และ Two Treatises of Government เป็นเอกสารปฐมภูมิ ร่วมกับเอกสารทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์โดยจำแนกประเด็นและตีความเชิงนิติปรัชญา

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดกฎหมายธรรมชาติมีพัฒนาการจากการอธิบายความยุติธรรมและเหตุผลที่มีได้ขึ้นกับคำสั่งของรัฐ ไปสู่การจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย ศีลธรรม และอำนาจทางการเมือง ในยุคกลางนักคิดแนวกฎหมายธรรมชาติอย่างโทมัส อไควนัสอธิบายกฎหมายธรรมชาติภายใต้กรอบกฎนิรันดร์ ส่วนในสมัยใหม่ ล็อกนำกรอบดังกล่าวมาเชื่อมกับสถานะของปัจเจกบุคคลและสิทธิที่มีอยู่ก่อนรัฐ

2. นิติปรัชญาของล็อกตั้งอยู่บนข้อเสนอมว่า มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติมีเสรีภาพและความเสมอภาคภายใต้กฎหมายธรรมชาติ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินจึงมิได้เกิดจากการอนุญาตของรัฐ การก่อตั้งสังคมการเมืองเกิดจากความยินยอมเพื่อแก้ปัญหาการตีความและการบังคับใช้กฎหมายธรรมชาติที่ขาดความเป็นกลาง อำนาจรัฐจึงมีลักษณะเป็นอำนาจที่ได้รับมอบหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิ มิใช่อำนาจที่

*ได้รับบทความ: 5 พฤษภาคม 2569; แก้ไขบทความ: 28 กันยายน 2569; ตอรับตีพิมพ์: 30 กันยายน 2569

Received: May 5, 2026; Revised: September 28, 2026; Accepted: September 30, 2026

อยู่เหนือสิทธิ

3. ผลการวิเคราะห์พบความสัมพันธ์เป็นลำดับจาก กฎหมายธรรมชาติ สิทธิและหน้าที่ต่อผู้อื่น ข้อจำกัดของการบังคับใช้ในสภาวะธรรมชาติ ความยินยอมจัดตั้งรัฐ อำนาจอธิปไตยในฐานะความไว้วางใจ และ สิทธิในการตรวจสอบหรือต่อต้านเมื่อรัฐบาลฝ่าฝืนความไว้วางใจ จุดแข็งของกรอบนี้คือการวางสิทธิไว้ก่อน อำนาจอธิปไตย แต่มีข้อจำกัดเชิงปรัชญาในประเด็นว่าใครเป็นผู้ตัดสินว่ารัฐได้ละเมิดความไว้วางใจถึงระดับที่ ชอบธรรมต่อการต่อต้าน การตีความแนวคิดของล๊อคจึงต้องแยกความชอบธรรมทางศีลธรรมออกจากผล บังคับทางกฎหมายอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: จอห์น ล๊อค; กฎหมายธรรมชาติ; นิติปรัชญา; สิทธิธรรมชาติ

Abstract

This research aimed to: (1) examine the development of natural-law legal philosophy; (2) study John Locke's legal philosophy; and (3) analyze the relationship among natural law, natural rights, consent, and the legitimacy of political authority in Locke's thought. The study employed documentary research. Locke's Second Treatise of Government and Two Treatises of Government were used as primary sources, together with relevant secondary literature. The materials were organized thematically and interpreted through legal-philosophical analysis.

The findings were as follows:

1. Natural-law thought developed from accounts of justice and reason that are not reducible to commands of the state toward a framework connecting law, morality, and political authority. Medieval natural-law theory, particularly that associated with Thomas Aquinas, located natural law within the eternal law, whereas modern natural-law thought in Locke shifted attention toward the moral status and pre-political rights of individuals.

2. Locke's legal philosophy holds that persons in the state of nature are free and equal under natural law. The rights to life, liberty, and property therefore do not originate from state authorization. Political society is established by consent to address the absence of impartial and settled enforcement of natural law. Political power is consequently entrusted to government for the protection of rights rather than treated

as unlimited authority over them.

3. The analysis identifies a sequence linking natural law, rights and duties, problems of enforcement, consent to political society, government as a trust, and the right to scrutinize or resist government when that trust is breached. The strength of Locke's framework lies in placing rights prior to political authority. Its philosophical difficulty concerns who may determine that a breach of trust is sufficiently serious to justify resistance. Locke's account should therefore be read by distinguishing moral legitimacy from the continuing legal force of positive law.

Keywords: John Locke; Natural Law; Legal Philosophy; Natural Rights

1. บทนำ

กฎหมายมีบทบาทในการจัดระเบียบการอยู่ร่วมกัน แต่คำถามทางนิติปรัชญาที่ได้สิ้นสุดเพียงการพิจารณาว่ากฎหมายคืออะไร หากยังครอบคลุมถึงคำถามว่ากฎหมายมีความชอบธรรมจากฐานใด และอำนาจรัฐควรมีขอบเขตเพียงใด สมยศ เชื้อไทย (2563) อธิบายว่าสำนักกฎหมายธรรมชาติให้ความสำคัญกับมาตรฐานด้านเหตุผลและศีลธรรมในการพิจารณาความถูกต้องของกฎหมายบ้านเมือง Finnis (2011) การมีผู้บัญญัติและการมีผลบังคับตามกฎหมาย ไม่ได้ทำให้กฎหมายนั้นมีความชอบธรรมทางศีลธรรมโดยอัตโนมัติ

จอห์น ล็อก เสนอคำอธิบายที่ทำให้ปัญหาเรื่องความชอบธรรมของกฎหมายและขอบเขตอำนาจรัฐเชื่อมโยงกับสิทธิของปัจเจกบุคคลอย่างเป็นระบบ Locke (1980) อธิบายว่า ในสภาวะธรรมชาติ มนุษย์มิได้ดำรงอยู่โดยปราศจากกฎ หากอยู่ภายใต้กฎหมายธรรมชาติและมีสถานะเป็นอิสระและเสมอภาคกันภายใต้กรอบดังกล่าว สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินจึงมิได้เกิดขึ้นจากการรับรองของรัฐ แต่มีฐานะอยู่ก่อนการก่อตั้งสังคมการเมือง สำหรับการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมการเมือง Locke (1988) เห็นว่า บุคคลไม่ได้สละสิทธิทั้งหมดให้แก่ผู้ปกครอง แต่ยินยอมมอบอำนาจบางประการแก่ส่วนรวมเพื่อให้เกิดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน ผู้วินิจฉัยที่เป็นกลาง และอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพมากกว่าสภาวะธรรมชาติ ขณะที่ Simmons (1992) อธิบายเพิ่มเติมว่า ความยินยอมดังกล่าวเป็นฐานสำคัญของความชอบธรรมทางการเมือง และทำให้อำนาจรัฐมีลักษณะเป็นอำนาจที่ได้รับมอบหมาย มิใช่อำนาจที่ปราศจากข้อจำกัด

ประเด็นสำคัญของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิซึ่งมีอยู่ก่อนการก่อตั้งรัฐกับอำนาจรัฐที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเหล่านั้น หากรัฐเกิดขึ้นเพื่อแก้ข้อจำกัดของสภาวะธรรมชาติ อำนาจของรัฐย่อมต้องถูกจำกัดด้วยเหตุผลแห่งการก่อตั้งของตนเอง กล่าวคือ รัฐไม่อาจใช้อำนาจในลักษณะ

ที่ทำให้ลายสิทธิซึ่งเป็นเหตุให้ประชาชนยินยอมเข้าสู่สังคมการเมืองได้ Ashcraft (1987) อธิบายว่า แนวคิดเรื่องความไว้วางใจมีความสำคัญต่อการกำหนดขอบเขตของอำนาจการเมืองในทัศนะของล๊อค เพราะรัฐบาลมีสถานะเป็นผู้ใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมาย มิใช่เจ้าของอำนาจโดยสมบูรณ์ ส่วน Simmons (1992) ให้ความสำคัญกับความยินยอมในฐานะเงื่อนไขของความชอบธรรมทางการเมือง ซึ่งนำไปสู่คำถามต่อเนื่องว่า เมื่อรัฐบาลฝ่าฝืนความไว้วางใจหรือใช้อำนาจเกินขอบเขต ประชาชนย่อมมีฐานในการประเมินและต่อต้านอำนาจดังกล่าวได้เพียงใด

จากความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายธรรมชาติ สิทธิของปัจเจกบุคคล และอำนาจรัฐดังกล่าว การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์ประเด็นสำคัญสามด้าน ประการแรก คือสถานะของกฎหมายธรรมชาติในฐานะบรรทัดฐานทางศีลธรรมและความสัมพันธ์กับกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น ประการที่สอง คือบทบาทของสิทธิธรรมชาติและความยินยอมในการกำหนดขอบเขตของอำนาจรัฐ และประการที่สาม คือเงื่อนไขที่ทำให้การฝ่าฝืนความไว้วางใจของรัฐบาลอาจนำไปสู่สิทธิในการต่อต้านของประชาชน การวิเคราะห์ในลักษณะนี้ทำให้สามารถพิจารณาแนวคิดของล๊อคได้มากกว่าการอธิบายหลักคำสอน โดยเปิดพื้นที่ให้ตรวจสอบทั้งความเชื่อมโยงภายในของแนวคิด เหตุผลที่ใช้รองรับอำนาจทางการเมือง และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นเมื่อนำหลักดังกล่าวไปอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกบุคคล

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาจึงมุ่งวิเคราะห์มิใช่เพียงลำดับพัฒนาการของสำนักกฎหมายธรรมชาติหรือการสรุปความคิดของล๊อค แต่เน้นการอธิบายโครงสร้างเหตุผลที่เชื่อมจากกฎหมายธรรมชาติไปสู่สิทธิ ความยินยอม อำนาจรัฐ และสิทธิในการต่อต้าน พร้อมพิจารณาข้อจำกัดของกรอบดังกล่าวในทางนิติปรัชญา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของแนวคิดนิติปรัชญาสำนักกฎหมายธรรมชาติ
2. เพื่อศึกษาแนวคิดนิติปรัชญาในทัศนะของจอห์น ล๊อค
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดนิติปรัชญาสำนักกฎหมายธรรมชาติในทัศนะของจอห์น ล๊อค

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยกำหนดกระบวนการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การคัดเลือกและรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยใช้เอกสารปฐมภูมิเป็นฐานสำคัญในการวิเคราะห์ ได้แก่ Second Treatise of Government (Locke, 1980) และ Two Treatises of Government (Locke, 1988) ส่วนเอกสารทุติยภูมิ คัดเลือกเฉพาะหนังสือและงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องโดยตรงกับกฎหมายธรรมชาติ สิทธิธรรมชาติ ทรัพย์สิน ความยินยอม อำนาจทางการเมือง และการต่อต้านรัฐบาล

เพื่อใช้ประกอบการอธิบายและตรวจสอบประเด็นที่ปรากฏในเอกสารปฐมภูมิ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดประเด็นสำหรับการวิเคราะห์จากข้อความและข้อเสนอที่ปรากฏในเอกสารปฐมภูมิ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) law of nature 2) natural rights/property 3) consent 4) political power/trust และ 5) resistance/dissolution of government จากนั้นจึงจัดกลุ่มข้อความตามประเด็นที่กำหนด และเปรียบเทียบเนื้อหาในเอกสารปฐมภูมิกับคำอธิบายจากเอกสารทฤษฎีภูมิการตีความดำเนินในเชิงนิติปรัชญา โดยพิจารณาความสัมพันธ์ของเหตุผลที่เชื่อมโยงแต่ละข้อเสนอความสอดคล้องภายในของแนวคิด และข้อจำกัดของข้อสรุป ก่อนนำผลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ เรียบเรียงและนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์นิติปรัชญาสำนักกฎหมายธรรมชาติในทัศนะของจอห์น ล็อก สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. พัฒนาการของแนวคิดนิติปรัชญาสำนักกฎหมายธรรมชาติ พบว่า แนวคิดกฎหมายธรรมชาติมีพัฒนาการต่อเนื่อง แต่สาระสำคัญได้คงรูปเหมือนกันในทุกยุค ในช่วงคลาสสิกและยุคกลางให้ความสำคัญกับความยุติธรรม เหตุผล และระเบียบทางศีลธรรมในฐานะเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาความถูกต้องของกฎหมาย ขณะที่ในสมัยใหม่ จุดเน้นได้เคลื่อนไปสู่สถานะ เสรีภาพ และสิทธิของปัจเจกบุคคลมากขึ้น เมื่อพิจารณาแนวคิดของจอห์น ล็อก พบว่า กฎหมายธรรมชาติถูกนำมาเชื่อมโยงกับสิทธิที่มนุษย์มีอยู่ก่อนการก่อตั้งรัฐ ทำให้อำนาจทางการเมืองไม่ได้รับการพิจารณาเพียงในฐานะอำนาจที่เกิดจากกฎหมายหรือองค์กรปกครองเท่านั้น แต่ยังต้องสัมพันธ์กับเหตุผลแห่งการจัดตั้งรัฐ คือการคุ้มครองชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชนด้วย การพัฒนาการของกฎหมายธรรมชาติไม่ได้อยู่ที่การมีสาระเดียวกันตลอดทุกยุค หากอยู่ที่การดำรงสถานะเป็นมาตรฐานสำหรับประเมินกฎหมายและอำนาจรัฐโดยไม่ผูกติดกับคำสั่งของผู้ปกครองเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกัน ฐานที่ใช้อธิบายมาตรฐานดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางความคิด จากระเบียบเชิงจักรวาลและศาสนาไปสู่เหตุผล สิทธิ และสถานะของปัจเจกบุคคลในสังคมการเมือง

2. แนวคิดนิติปรัชญาในทัศนะของจอห์น ล็อก พบว่า ล็อกมองว่ามนุษย์ในสภาวะธรรมชาติมีเสรีภาพและความเสมอภาคภายใต้กฎหมายธรรมชาติ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินจึงเป็นสิทธิที่มีอยู่ก่อนการก่อตั้งรัฐ ปัญหาของสภาวะธรรมชาติไม่ได้เกิดจากการขาดหลักเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน แต่เกิดจากการไม่มีผู้วินิจฉัยและกลไกบังคับใช้ที่มีความเป็นกลางเพียงพอ มนุษย์จึงยินยอมเข้าสู่สังคมการเมืองเพื่อสร้างระบบที่สามารถคุ้มครองสิทธิได้อย่างแน่นอนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในกรอบความคิดนี้ อำนาจของรัฐบาลไม่ได้มีลักษณะเป็นอำนาจโดยสมบูรณ์ หากเป็นอำนาจที่ประชาชนมอบให้เพื่อประโยชน์

ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกปกครอง อำนาจดังกล่าวจึงมีขอบเขตและอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความไว้วางใจ ความยินยอมของประชาชนจึงมิได้เป็นเหตุให้รัฐสร้างสิทธิขึ้นใหม่ แต่เป็นฐานที่ทำให้รัฐได้รับอำนาจในการคุ้มครองสิทธิที่มีอยู่ก่อนแล้ว ในส่วนนี้ยังแสดงให้เห็นว่า การละเมิดสิทธิของประชาชนเป็นปัญหาที่กระทบต่อความชอบธรรมทางศีลธรรมของรัฐบาล แม้กฎหมายหรือคำสั่งบางประการอาจยังคงมีผลบังคับในทางกฎหมายก็ตาม การแยกระหว่างความชอบธรรมทางศีลธรรมกับผลบังคับทางกฎหมายจึงมีความสำคัญ เพราะช่วยให้การวิเคราะห์แนวคิดของล๊อคไม่ขยายไปถึงข้อสรุปที่ว่า กฎหมายซึ่งไม่เป็นธรรมย่อมสิ้นผลทางกฎหมายโดยอัตโนมัติ

3. การวิเคราะห์นิติปรัชญาสำนักกฎหมายธรรมชาติในทัศนะของจอห์น ล็อคพบว่า แนวคิดของล๊อคมีโครงสร้างเหตุผลที่เชื่อมโยงกันเป็นลำดับ เริ่มจากกฎหมายธรรมชาติซึ่งทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกัน และกำหนดทั้งสิทธิของบุคคลกับหน้าที่ที่จะไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น อย่างไรก็ตาม การดำรงอยู่ในสภาวะธรรมชาตินี้ยังมีข้อจำกัด เนื่องจากแต่ละบุคคลอาจต้องเป็นผู้ตัดสินและบังคับใช้กฎหมายในกรณีที่เกี่ยวข้องกับตนเอง จึงเกิดปัญหาเรื่องความเป็นกลางและความแน่นอนในการคุ้มครองสิทธิ นำไปสู่ความยินยอมในการจัดตั้งสังคมการเมืองและมอบอำนาจบางส่วนแก่รัฐ เพื่อให้มีหลักเกณฑ์ ผู้วินิจฉัย และกลไกบังคับใช้ที่แน่นอนมากขึ้น อำนาจของรัฐจึงมีลักษณะเป็นอำนาจที่ได้รับความไว้วางใจให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อคุ้มครองสิทธิ มิใช่อำนาจที่ดำรงอยู่อย่างปราศจากเงื่อนไข เมื่อรัฐบาลใช้อำนาจในลักษณะที่ขัดต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวอย่างร้ายแรง ปัญหาเรื่องการตรวจสอบและการต่อต้านจึงเกิดขึ้นในฐานะผลของการฝ่าฝืนความไว้วางใจทางการเมือง เมื่อพิจารณาในเชิงวิพากษ์ มีจุดสำคัญอยู่ที่การไม่ถือว่ารัฐเป็นผู้สร้างสิทธิขึ้นใหม่ แต่ยอมรับว่าสิทธิของบุคคลเป็นมาตรฐานที่ใช้ตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาลได้ ขณะเดียวกัน แนวคิดดังกล่าวมีข้อจำกัดอยู่ที่การกำหนดว่า การฝ่าฝืนความไว้วางใจต้องมีระดับเพียงใดจึงจะรองรับการต่อต้านได้ เพราะหากแต่ละบุคคลประเมินการละเมิดแตกต่างกัน ก็อาจทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการตัดสินความชอบธรรมของรัฐบาลได้เช่นกัน ดังนั้น สิทธิในการต่อต้านตามกรอบของล๊อคจึงควรเข้าใจว่าเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของการใช้อำนาจที่ละเมิดความไว้วางใจอย่างมีนัยสำคัญ มิใช่สิทธิที่จะปฏิเสธกฎหมายหรืออำนาจรัฐทุกกรณีที่บุคคลไม่เห็นด้วย

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์นิติปรัชญาสำนักกฎหมายในทัศนะของจอห์น ล็อค สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ พบว่า ความต่อเนื่องของสำนักกฎหมายธรรมชาติไม่ได้หมายความว่านักคิดในแต่ละยุคอธิบายสาระของกฎหมายธรรมชาติไว้ในลักษณะเดียวกันทั้งหมด หากแต่อยู่ที่การยอมรับว่ากฎหมายบ้านเมืองยังสามารถถูกพิจารณาและ

ประเมินได้จากมาตรฐานบางประการที่อยู่เหนือการมีผลบังคับของกฎหมายเพียงอย่างเดียว มาตรฐานดังกล่าวอาจอธิบายในรูปของเหตุผล ความยุติธรรม หรือหลักศีลธรรม ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางปรัชญาของแต่ละยุค Finnis (2011) อธิบายกฎหมายธรรมชาติในฐานะเหตุผลเชิงบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาความดี ความสมเหตุสมผล และความชอบธรรมของการจัดระเบียบสังคม แนวคิดนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า แก่นสำคัญของกฎหมายธรรมชาติไม่ได้อยู่ที่การมีเนื้อหาคงที่ตลอดประวัติศาสตร์ แต่อยู่ที่การทำหน้าที่เป็นกรอบสำหรับพิจารณาว่า กฎหมายและการใช้อำนาจสาธารณะควรตั้งอยู่บนเหตุผลและคุณค่าใด การมองในลักษณะนี้ช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างความต่อเนื่องของแนวคิดกับความเหมือนกันของเนื้อหา ซึ่งเป็นคนละประเด็นกัน

เมื่อพิจารณาพัฒนาการในแต่ละช่วงเวลา จะเห็นว่าฐานอธิบายของกฎหมายธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบททางความคิด สุขสมัย นวัตกรรม (2563) แสดงให้เห็นพัฒนาการของแนวคิดดังกล่าวจากโลกกรีกและโรมัน ผ่านกรอบความคิดทางคริสต์ศาสนา และเข้าสู่แนวคิดสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิของปัจเจกบุคคลและการจำกัดอำนาจรัฐมากขึ้น ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้จึงสนับสนุนการมองกฎหมายธรรมชาติในฐานะแนวคิดที่มีพัฒนาการ มิใช่หลักคำสอนที่หยุดนิ่งหรือมีคำอธิบายแบบเดียวกันในทุกยุคในกรอบของจอห์น ล็อก ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเห็นได้ชัดจากการนำกฎหมายธรรมชาติมาเชื่อมกับสิทธิของบุคคลซึ่งมีอยู่ก่อนการก่อตั้งรัฐ ทำให้กฎหมายธรรมชาติไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นหลักว่าด้วยความถูกต้องหรือความยุติธรรมในเชิงนามธรรม แต่กลายเป็นฐานสำหรับพิจารณาความชอบธรรมของอำนาจทางการเมืองด้วย จุดนี้ทำให้แนวคิดของล็อกมีความสำคัญต่อพัฒนาการของกฎหมายธรรมชาติในสมัยใหม่ เพราะการประเมินรัฐไม่ได้อยู่ที่คำถามว่ารัฐมีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงคำถามว่า การใช้อำนาจนั้นสอดคล้องกับสิทธิและเหตุผลแห่งการก่อตั้งรัฐเพียงใดด้วย

2. สิทธิธรรมชาติกับความยินยอมของผู้ถูกปกครอง ในกรอบความคิดของจอห์น ล็อก สิทธิของบุคคลไม่ได้เกิดขึ้นภายหลังการจัดตั้งรัฐ แต่มีฐานะอยู่ก่อนสังคมการเมือง การก่อตั้งรัฐจึงมิได้มีหน้าที่สร้างสิทธิขึ้นใหม่ หากเกิดขึ้นเพื่อทำให้การคุ้มครองสิทธิที่มีอยู่แล้วมีความมั่นคงและเป็นระบบมากขึ้น ความยินยอมของผู้ถูกปกครองจึงมีความหมายในฐานะที่มาของอำนาจทางการเมือง และเป็นเงื่อนไขที่ทำให้อำนาจของรัฐบาลมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจเหนือบุคคล Simmons (1992) ให้ความสำคัญกับโครงสร้างสิทธิในความคิดของล็อก โดยชี้ให้เห็นว่าสิทธิของบุคคลมีสถานะเป็นข้อจำกัดต่ออำนาจทางการเมือง ไม่ใช่สิ่งที่เกิดจากการอนุญาตของรัฐเพียงฝ่ายเดียว การตีความในลักษณะนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ความยินยอมไม่ได้ทำให้บุคคลสูญเสียสิทธิเดิม หากเป็นการมอบอำนาจบางส่วนเพื่อให้รัฐทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น พระมหามฆวรินทร์ ปุริสุตโตโม (2559) อธิบายแนวคิดเรื่องเสรีภาพของล็อกผ่านความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะธรรมชาติ การเกิดสังคมการเมือง และขอบเขตของอำนาจรัฐ ซึ่งช่วยให้เห็นว่าเสรีภาพในความคิดของล็อกไม่ได้หมายถึงการปราศจากข้อ

จำกัดทุกประการ แต่เป็นเสรีภาพที่ดำรงอยู่ภายใต้กฎหมายธรรมชาติ และยังคงได้รับการคุ้มครองเมื่อบุคคลเข้าสู่สังคมการเมือง ประเด็นนี้มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจว่า อำนาจของรัฐในทัศนะของลัทธิเป็นอำนาจที่มีเงื่อนไขและมีวัตถุประสงค์เฉพาะ มิใช่อำนาจที่ขยายตัวได้โดยไม่มีขอบเขต

การนำแนวคิดเรื่องสิทธิและความยินยอมของลัทธิไปเปรียบเทียบกับหลักนิติรัฐในปัจจุบันจำเป็นต้องพิจารณาความแตกต่างทางบริบทด้วย เนื่องจากระบบกฎหมายร่วมสมัยพัฒนาจากด้านรัฐธรรมนูญ การตรวจสอบถ่วงดุล และการคุ้มครองสิทธิไว้ในระดับที่ซับซ้อนกว่าสภาพแวดล้อมทางการเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ดังนั้น แนวคิดของลัทธิจึงควรถูกมองเป็นฐานทางปรัชญาที่ช่วยอธิบายหลักการจำกัดอำนาจรัฐ มากกว่าจะถือว่าเป็นแบบจำลองของนิติรัฐสมัยใหม่โดยตรง

3. ความไว้วางใจและสิทธิในการต่อต้าน พบว่า แนวคิดเรื่องสิทธิในการต่อต้านในทัศนะของจอห์น ล็อก ไม่ได้แยกออกจากแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ สิทธิ และอำนาจทางการเมือง หากเป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากการมองว่าอำนาจของรัฐบาลเป็นอำนาจที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน Ashcraft (1987) อธิบายความคิดทางการเมืองของลัทธิโดยเชื่อมโยง natural law, property, political power และ resistance เข้าไว้ในโครงสร้างเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้เกี่ยวกับการต่อต้านรัฐบาลเกิดขึ้นได้เมื่อการใช้อำนาจเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ที่ประชาชนมอบความไว้วางใจไว้ จึงไม่ได้อยู่ที่การยืนยันว่าประชาชนมีสิทธิในการต่อต้านเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพิจารณาดูว่า การฝ่าฝืนความไว้วางใจเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขใด และมีระดับร้ายแรงเพียงใดจึงจะกระทบต่อความชอบธรรมของรัฐบาล ปัญหานี้เป็นจุดที่แนวคิดของลัทธิต้องเผชิญความยากในเชิงปฏิบัติ เพราะหากการวินิจฉัยว่ารัฐบาลละเมิดความไว้วางใจขึ้นอยู่กับประเมนของแต่ละบุคคลโดยไม่มีเกณฑ์ร่วม ความเห็นที่แตกต่างกันอาจนำไปสู่ความไม่แน่นอนทางการเมืองได้ ทำให้แนวคิดของลัทธิสูญเสียความสำคัญ หากกลับชี้ให้เห็นว่า การนำหลักความไว้วางใจและสิทธิในการต่อต้านไปใช้อธิบายสังคมการเมืองในปัจจุบันจำเป็นต้องพิจารณาร่วมกับกลไกทางกฎหมายและสถาบันทางการเมืองที่กำหนด ตรวจสอบ และวินิจฉัยการใช้อำนาจของรัฐด้วย การตีความจึงไม่ควรหยุดอยู่ที่หลักสิทธิของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขที่ทำให้การตรวจสอบอำนาจเกิดขึ้นได้โดยไม่ทำลายเสถียรภาพของระเบียบทางการเมืองเสียเอง

ดังนั้น แก่นสำคัญของนิติปรัชญาในทัศนะของลัทธิไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อเสนอทั่วไปว่ารัฐต้องเคารพสิทธิของประชาชน แต่อยู่ที่โครงสร้างเหตุผลซึ่งเชื่อมโยงกฎหมายธรรมชาติ สิทธิ ความยินยอม และความไว้วางใจเข้าด้วยกัน อำนาจรัฐจึงต้องอธิบายความชอบธรรมของตนจากวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกปกครอง ขณะเดียวกัน แนวคิดเรื่องการฝ่าฝืนความไว้วางใจยังเป็นจุดที่เปิดให้เห็นข้อจำกัดของทฤษฎี โดยเฉพาะปัญหาเรื่องเกณฑ์การวินิจฉัยและขอบเขตของการต่อต้าน ซึ่งต้องอาศัยการตีความอย่างรอบคอบเมื่อนำไปใช้กับบริบททางกฎหมายและการเมืองของแต่ละสังคม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 การศึกษานิติปรัชญาเกี่ยวกับแนวคิดของจอห์น ล็อค ควรพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายธรรมชาติ สิทธิธรรมชาติ ความยินยอม และข้อจำกัดของอำนาจรัฐอย่างเป็นระบบ โดยแยกประเด็นเรื่องความชอบธรรมทางศีลธรรมออกจากผลบังคับทางกฎหมายให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการตีความว่ากฎหมายที่ขัดต่อหลักความยุติธรรมย่อมไม่มีผลใช้บังคับในทางกฎหมายโดยอัตโนมัติ

1.2 การนำแนวคิดของล็อคไปใช้วิเคราะห์กฎหมายหรือสถาบันทางการเมืองของไทย ควรพิจารณาร่วมกับตัวบทกฎหมาย โครงสร้างสถาบัน และบริบททางการเมืองที่เกี่ยวข้องโดยตรง ไม่ควรใช้ข้อเสนอเชิงปรัชญาเป็นเกณฑ์ตัดสินความชอบธรรมหรือไม่ชอบธรรมของกฎหมายไทยโดยไม่วิเคราะห์เงื่อนไขเฉพาะของระบบกฎหมายไทยประกอบ

1.3 ในการจัดการเรียนการสอนด้านกฎหมาย รัฐศาสตร์ และปรัชญาการเมือง ควรนำลำดับความสัมพันธ์จากกฎหมายธรรมชาติไปสู่สิทธิ ความยินยอม ความไว้วางใจ และสิทธิในการต่อต้านมาใช้เป็นกรอบฝึกวิเคราะห์ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุผลที่เชื่อมโยงแต่ละแนวคิด มากกว่าการจดจำประวัติหรือสาระของแนวคิดแต่ละประเด็นแยกออกจากกัน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความแตกต่างระหว่างความชอบธรรมทางศีลธรรมกับความมีผลใช้บังคับทางกฎหมายอย่างละเอียด โดยเปรียบเทียบกรอบของสำนักกฎหมายธรรมชาติกับแนวคิดกฎหมายบ้านเมือง เพื่อให้เห็นขอบเขตของข้ออ้างทางศีลธรรมและข้ออ้างทางกฎหมายชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความยินยอม อำนาจทางการเมือง และสิทธิในการต่อต้านของจอห์น ล็อค กับนักปรัชญาการเมืองสมัยใหม่คนอื่น เพื่อให้เห็นทั้งจุดร่วม ความแตกต่าง และข้อจำกัดของแต่ละกรอบความคิดในการอธิบายความชอบธรรมของอำนาจรัฐ

2.3 ควรศึกษาการประยุกต์แนวคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติและการจำกัดอำนาจรัฐกับบริบทกฎหมายไทย โดยใช้ตัวบทกฎหมาย คำวินิจฉัยขององค์กรที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลเชิงสถาบันเป็นฐานในการวิเคราะห์ เพื่อให้ข้อสรุปมีความสอดคล้องกับโครงสร้างของระบบกฎหมายไทยและสามารถอธิบายการทำงานของหลักการดังกล่าวในบริบทจริงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การมองนิติปรัชญาของจอห์น ล็อคในฐานะโครงสร้างความสัมพันธ์ของแนวคิดที่ต่อเนื่องกัน มิใช่การพิจารณากฎหมายธรรมชาติ สิทธิ ความยินยอม อำนาจรัฐ และการต่อต้านเป็นประเด็นที่แยกออกจากกัน โดยจุดเริ่มต้นอยู่ที่กฎหมายธรรมชาติซึ่งทำหน้าที่กำหนดทั้ง

สิทธิของบุคคลและหน้าที่ที่จะไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เมื่อการบังคับใช้กฎหมายธรรมดาในสภาวะธรรมชาติดังชาตผู้วินิจฉัยและกลไกที่เป็นกลาง มนุษย์จึงยินยอมเข้าสู่สังคมการเมืองเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมีความแน่นอนมากขึ้น อำนาจของรัฐจึงเกิดขึ้นจากความยินยอมและมีลักษณะเป็นอำนาจที่ได้รับ ความไว้วางใจให้ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิ มีใช้อำนาจที่มีอยู่โดยปราศจากเงื่อนไข การใช้อำนาจของรัฐบาล จึงต้องพิจารณาควบคู่กับวัตถุประสงค์ที่เป็นเหตุให้รัฐได้รับอำนาจมาตั้งแต่ต้น หากรัฐบาลใช้อำนาจใน ลักษณะที่ขัดต่อความไว้วางใจอย่างร้ายแรง ย่อมเกิดปัญหาเรื่องการตรวจสอบและสิทธิในการต่อต้านตาม ตระรกะของทฤษฎี อย่างไรก็ตาม ข้อสังเคราะห์นี้ยังทำให้เห็นข้อจำกัดของแนวคิดในอีกด้านหนึ่ง คือการ กำหนดว่าเมื่อใดจึงถือว่ารัฐบาลฝ่าฝืนความไว้วางใจอย่างเพียงพอที่จะรองรับการต่อต้านได้ เพราะเกณฑ์ ดังกล่าวยังเปิดพื้นที่ให้เกิดความแตกต่างในการตีความ ดังนั้น องค์ความรู้สำคัญของการวิจัยเป็นความ สัมพันธ์เป็นลำดับว่า กฎหมายธรรมดา สิทธิและหน้าที่ ข้อจำกัดของสภาวะธรรมดา ความยินยอม อำนาจรัฐในฐานะความไว้วางใจ และการตรวจสอบและการต่อต้าน พร้อมการนำแนวคิดดังกล่าวไป ประยุกต์ใช้กับสังคมร่วมสมัยจำเป็นต้องพิจารณาร่วมกับบริบททางกฎหมายและสถาบันของแต่ละสังคม ด้วย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม. (2559). *วิเคราะห์แนวคิดเรื่องเสรีภาพของจอห์น ล็อก*. (วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรดุษฎีบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมยศ เชื้อไทย. (2563). *คำอธิบายวิชานิติปรัชญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สุขสมัย นำบัณฑิตย์. (2563). *ปรัชญากฎหมายธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. (คุชณินพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หยุด แสงอุทัย. (2559). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Ashcraft, R. (1987). *Locke's two treatises of government*. London: Allen & Unwin.

Finnis, J. (2011). *Natural law and natural rights*. (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Locke, J. (1980). *Second treatise of government* (C. B. Macpherson, Ed.). Indianapolis, IN: Hackett Publishing Company.

Locke, J. (1988). *Two treatises of government* (P. Laslett, Ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Simmons, A. J. (1992). *The Lockean theory of rights*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

